

บทนำ

อุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมพื้นฐาน มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านการผลิตสินแร่เพื่อการส่งออก และการผลิตสินแร่เพื่อเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมปลายน้ำอื่นๆ อุตสาหกรรมการผลิตพลังงานและอุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ใช้ในประเทศ และเพื่อการส่งออกอันเป็นการเพิ่มมูลค่าของแร่ ตัวอย่างเช่น เหมืองถ่านหิน (Coal mine) เป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำของพลังงานถ่านหินที่ใช้ผลิตไฟฟ้า เหมืองหิน (Quarry) เป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำของปูนซีเมนต์ หินก่อสร้าง และเหมืองแร่แคลไซต์ ที่ใช้เป็นสารเติมแต่งในกระดาษและพลาสติก เหมืองแร่ดินขาว เฟลด์สปาร์ และทรายแก้ว เป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำของอุตสาหกรรมแก้ว กระจก และเซรามิกส์ เหมืองแร่โลหะเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำของอุตสาหกรรมโลหะอื่นๆ อีกมากมาย จึงอาจกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมพื้นฐาน เป็นอุตสาหกรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญของการดำรงชีวิตของมนุษย์และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยกิจกรรมเหมืองแร่จะเกี่ยวข้องกับการนำทรัพยากรธรณีขึ้นมา ผ่านการแปรรูปด้วยกระบวนการทางอุตสาหกรรม เช่น การบดย่อย การแต่งหินหรือแร่ หรือการหลอมเหลววัตถุดิบ เป็นต้น ก่อนส่งให้อุตสาหกรรมปลายทางนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งกระบวนการผลิตดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียง ทั้งนี้เนื่องจากทรัพยากรธรณี โดยเฉพาะสินแร่ (Ore) เป็นมวลสารที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ย่อมมีองค์ประกอบมลพิษ ทั้งที่เป็นพิษ เช่น โลหะหนัก และไม่เป็นพิษ เช่น ฝุ่นละออง ซึ่งแม้ไม่เป็นพิษ แต่ก็ส่งผลกระทบต่อสุขภาพมนุษย์และสัตว์ได้เช่นกัน แม้กระนั้น อุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมพื้นฐาน นับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และจำเป็นต้องดำเนินต่อไป แต่จำเป็นต้องมีบริหารจัดการที่ดีเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่

ยั่งยืน สามารถพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้ต่อไป โดยที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

เครื่องมือหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ คือ การบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ได้แก่ กลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean Development Mechanism: CDM) การใช้เทคโนโลยีสะอาด (Clean Technology: CT) และการลดการใช้พลังงาน การใช้เทคนิคการประเมินวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Assessment: LCA) รวมถึงการพัฒนาฉลากคาร์บอนฟุตพริ้นท์ (Carbon Footprint) และฉลากลดคาร์บอน (Carbon Reduction Label) อย่างไรก็ตาม สำหรับโครงการ CDM เมื่อพิจารณาองค์ประกอบหลายปัจจัยแล้ว พบว่ามีความเป็นไปได้สูงที่จะไม่คุ้มค่าเชิงการลงทุน แม้จะได้รับค่าตอบแทนจากการขายคาร์บอนเครดิต ในขณะที่การวิเคราะห์คาร์บอนฟุตพริ้นท์เป็นวิธีหนึ่งได้รับความสนใจมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบันและเป็นหลักการสากลที่ทั่วโลกให้การยอมรับเช่นเดียวกับวิธีการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการต้นทุนของสถานประกอบการ นอกจากนี้การทำคาร์บอนฟุตพริ้นท์โดยทั่วไปต้องอาศัยการประเมินวัฏจักรชีวิต ซึ่งเป็นเทคนิคการพิจารณาตั้งแต่การได้มาซึ่งวัตถุดิบ การผลิต การจำหน่าย การใช้งาน การทิ้งซาก และการขนส่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่อุตสาหกรรมต้นน้ำและอุตสาหกรรมปลายน้ำ ซึ่งในฐานะของอุตสาหกรรมต้นน้ำจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องดำเนินการวิเคราะห์คาร์บอนฟุตพริ้นท์ ทั้งนี้ เพื่อเตรียมข้อมูลให้กับผู้ซื้อซึ่งเป็นผู้ผลิตปลายน้ำกรณี que ผู้ซื้อต้องการทราบข้อมูลคาร์บอนฟุตพริ้นท์ และเพื่อเตรียมความพร้อมของตนเองในการหาแนวทางเพื่อลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในยุคที่ตลาดสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมขยายตัว และผู้ซื้อมีความตระหนัก และให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ถึงแม้อุตสาหกรรมเหมืองแร่จะไม่ได้ปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกในการผลิตมากนัก แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า

มีการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล และไฟฟ้าในเครื่องยนต์และเครื่องจักรต่างๆ สำหรับ
ชุดเจาะ ทำเหมืองแร่ ซึ่งเท่ากับเป็นการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกทางอ้อม

ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้ภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่มีความรู้ความเข้าใจเพื่อลดการ
ปล่อยก๊าซเรือนกระจก อันจะมีส่วนช่วยลดภาวะโลกร้อน กรมอุตสาหกรรมพื้นฐาน
และการเหมืองแร่ จึงได้จัดทำคู่มือการวิเคราะห์คาร์บอนฟุตพริ้นท์ กรณีศึกษา
อุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมพื้นฐานอื่น โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือ
เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องที่
มีความสนใจเพื่อเป็นแนวทางสำหรับศึกษาการประเมินการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
และมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศและรับมือกับสถานการณ์ภาวะโลกร้อนต่อไป

กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่

กันยายน 2554

**คณะกรรมการดำเนินการจ้างที่ปรึกษาและคณะกรรมการตรวจสอบงาน
โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่สู่โครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาด (CDM)**

คณะกรรมการดำเนินการจ้างที่ปรึกษา

1. นางดวงตา โล่เจริญรัตน์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
2. นางสาวศุภวรรณ นิธิสมัย	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
3. นายอนุวัต นพชำนาญ	นายช่างเหมืองแร่ชำนาญงาน
4. นางสาวจารุวัฒน์ พ่วงสุข	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ
5. นางสาววรรณ หัสวายุกุล	เจ้าพนักงานพัสดุชำนาญงาน

คณะกรรมการตรวจสอบงาน

1. นางสาวสันทัดดา ไชยสิงห์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
2. นายชัยวิทย์ อุณหศิริกุล	วิศวกรเหมืองแร่ชำนาญการพิเศษ
3. นายสาธิต เทอดเกียรติกุล	วิศวกรโลหการชำนาญการพิเศษ
4. นายดุสิต จันทรวงศ์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
5. นางสาววรรณพร ความสุข	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ

คณะผู้ศึกษาวิจัย (ที่ปรึกษาโครงการ)

1. นางสาวพรรรัตน์ เพชรภักดี	ผู้จัดการโครงการ/ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม
2. ดร. อรรคเจตต์ อภิขจรศิลป์	ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม
3. ดร.ปริญญ์ บุญนิษฐ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม
4. ดร.พรทิพย์ วงศ์สุโขโต	ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม
5. นางสาวทัศนีย์ ยวงเกตุ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม
6. นางสาวภัทรันดา แสงมหะหมัด	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม
7. นางสาวณัฐกานต์ สมตัว	นักวิชาการสิ่งแวดล้อม

กิตติกรรมประกาศ

การดำเนินงานโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่สู่โครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาดมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการดำเนินโครงการเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสำหรับภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมพื้นฐานในลักษณะของโครงการนำร่อง รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและมีแรงจูงใจที่จะดำเนินการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ประกอบการ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นส่วนหนึ่งในการลดภาวะโลกร้อน

การดำเนินงานได้ประสบความสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ครอบคลุมตามขอบเขตโครงการ โดยได้รับความร่วมมือและสนับสนุนเป็นอย่างดีจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง คณะผู้ดำเนินโครงการขอขอบคุณอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารของกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ (กพร.) ที่ให้ความสำคัญให้เกียรติในการเข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย การฝึกอบรม การเข้าให้คำปรึกษากับสถานประกอบการนำร่อง และการเข้าร่วมสัมมนา ขอขอบคุณคณะกรรมการดำเนินการว่าจ้าง คณะกรรมการตรวจรับรายงานและคณะเจ้าหน้าที่ของสำนักบริหารสิ่งแวดล้อมทุกท่านที่ได้ให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ขอขอบคุณวิทยากร และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้ความรู้แก่ผู้เข้ารับการอบรมทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่การดำเนินงานเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และขอขอบคุณผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่จาก กพร. ผู้แทนหน่วยงานจากทุกภาคส่วน รวมถึงสถาบันและองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความสนใจเข้าร่วมการฝึกอบรมและการสัมมนาในทุกครั้ง คณะผู้ดำเนินโครงการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการดำเนินโครงการและรายงานฉบับนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมเหมืองแร่และอุตสาหกรรมพื้นฐานให้ก้าวไปสู่การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและพัฒนาเศรษฐกิจให้ยั่งยืนสืบต่อไป

หน้า

คำจำกัดความของคาร์บอนฟุตพริ้นท์	1
บทบาทและความสำคัญของคาร์บอนฟุตพริ้นท์	7
มาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับคาร์บอนฟุตพริ้นท์	9
ขั้นตอนการจัดทำคาร์บอนฟุตพริ้นท์	15
สถานการณ์การจัดทำคาร์บอนฟุตพริ้นท์ในประเทศไทยและต่างประเทศ	28
การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์บัญชีรายการ	43
การคำนวณข้อมูล	79
แนวทางและข้อกำหนดการเก็บข้อมูลสำหรับประเทศไทย	80
เอกสารอ้างอิง	99

